

Zlepšení přístupu LGBTI+ lidí a lidí se zdravotním postižením k ochraně před předsudečným násilím

Novelizace trestního zákoníku

In IUSTITIA, o.p.s.¹

1) Co je to předsudečné násilí?

Předsudečné násilí je takové násilí, které je motivováno předsudky útočnicka vůči napadenému z důvodu jeho nezměnitelné osobnostní charakteristiky. Tou může být barva pleti, národnost, etnický původ, víra, politické přesvědčení, a také sexuální orientace, genderová identita, zdravotní postižení a věk.

Předsudečné násilí nabývá různých podob od nadávek přes výhrůžky, zastrašování, až po sexuální a fyzické útoky.²

2) Jakou ochranu před předsudečným násilím poskytuje český právní řád v současné době?

Některé formy předsudečného násilí nabývají intenzity trestných činů, jiné přestupků. Trestnými činy jsou i verbální útoky podněcující k násilí. Podstatou postihu předsudečných trestných činů je **automatické zpřísnění trestu**, tam, kde je prokázáno, že pachatel útočil s předsudečnou pohnutkou. Trestní řád tak reaguje na skutečnost, že jednání zasahuje tři zájmy chráněné právním řádem – individuální zájmy poškozeného, zájmy komunity a zájmy demokratického státu na kohezi společnosti.³

V českém **trestním právu** je ochrana před předsudečným násilím koncipována **asymetricky** a je poskytována pouze některým skupinám osob a pouze u některých trestných činů (cca 17 skutkových podstat).

¹ In IUSTITIA, o.p.s. se od roku 2009 věnuje prevenci a pomoci obětem předsudečného násilí a závažné kriminality. Dlouhodobě sleduje úroveň tohoto násilí prostřednictvím monitoringu a cílených výzkumů. www.in-ius.cz. Kontakt: Mgr. Klára Kalibová, Ph.D., 773 177 822, klara.kalibova@in-ius.cz

² Část odborné veřejnosti používá k popisu předsudečného násilí termín násilí z nenávisti, ten ale není přesný, protože nepostihuje podstatu tohoto násilí – předsudek útočnicka vůči skupině napadených osob.

³ Proto jsou předsudečné trestné činy stíhány již od 30.let 20. století, kdy si zákonodárci poprvé uvědomili, že individuální útoky mohou vést ke skupinové nevraživosti a následně i rozpadu demokratické společnosti jako celku.

chráněné	nechráněné
rasa (barva pleti) národnost etnicita víra politické přesvědčení	zdravotní postižení sexuální orientace pohlaví a pohlavní identita věk sociální postavení a rod

Naopak přestupkový zákoník ochranu před méně závažnými útoky motivovanými předsudky zná:

§ 7 Přestupky proti občanskému soužití

(3) Fyzická, právnická nebo podnikající fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že
b) způsobí jinému újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, věk, zdravotní postižení, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav anebo pro jeho rodinný stav.

Právní ochrana je tedy nedostatečná a je potřeba ji narovnat, jak z hlediska chráněných skupin osob, tak z hlediska toho, před kterými jednáními budou dotčené osoby chránit.

3) Proč je potřeba právní úpravu změnit?

Právní úpravu je potřeba změnit především z **princiálních důvodů**. Společnost, která chrání pouze určité skupiny osob před předsudečným násilím a odklání tak zrak o diskriminační násilí vůči dalším skupinám osob napadeným z důvodu nezměnitelné osobnostní charakteristiky, není spravedlivá společnost.

Právní změnu podporují i **dostupná data, výzkumy a šetření provedená** na úrovni ČR i Evropy.

V neposlední řadě je právní změna odůvodnitelná i **napětím mezi platnými právními normami**, kdy platí, že ochrana před diskriminací (antidiskriminační zákon) a ochrana před méně závažnými útoky (přestupkový zákoník) již nyní zohledňují předsudečnou pohnutku vůči dalším skupinám osob (viz přehlednou tabulku).

4) Co říkají data?

Oficiální policejní a justiční data neposkytují dostatečné informace o předsudečném násilí vůči vybraným skupinám osob, proto je nutné argumentaci opřít o jiná dostupná data.

In IUSTITIA provedla sérii vlastních šetření mezi lidmi se zdravotním postižením. Vysokou míru viktimizace potvrzují i lidé se zdravotním postižením, jejichž zkušenosti s viktimizací jsou rozsáhlé. 72 % lidí se někdy v životě stalo obětí násilí. U předsudečného násilí pro zdravotní postižení je míra prevalence nižší, stále se

však jedná o **58 % lidí se zdravotním postižením**.⁴ Byť útoky na lidi se zdravotním postižením mohou dosahovat různé míry intenzity, z provedeného šetření bylo patrné, že fenomén násilí na lidech se zdravotním postižením zasluhuje odpovídající legislativní i praktickou pozornost.

„Ostré nadávky a výhrůžky, že jsem odpad společnosti, že bych měla ‚chcípnout‘. Plivnutí dané osoby mým směrem od neznámé osoby na ulici v Praze. Vyhrožování jejím psem. Vše bezdůvodně, bez předchozího kontaktu.“⁵

LGBT lidé se stávají terčem předsudečného i obecného násilí. Terčem fyzického nebo sexuálního předsudečného násilí se podle Agentury EU pro základní práva (FRA) LGBTI+ lidé v posledních pěti letech stalo **11% LGBTI+ lidí**.⁶ Podle Agentury EU pro základní práva (FRA) jsou LGBTI+ lidé častěji obětí fyzického násilí, obtěžování i spotřebitelských podvodů.⁷ Dle Kanceláře veřejného ochránce práv se s vyhrožováním, zastrahováním nebo obtěžováním z důvodu své sexuální orientace či genderové identity setkala 55% LGBTI+ osob.⁸

Můj učitel mi řekl, že homosexualita je nemoc, načež jsem se ho zeptala, když je to teda nemoc, jak bych to měla léčit. Odpověděl, že se to nedá léčit, jedině zastřením.

Bisexuální žena, 13 až 18 let⁹

5) Jak by se měla právní úprava změnit?

Právní úprava by se měla změnit tak, že poskytne rovnou ochranu všech lidem ohroženým napadením z předsudečných důvodů. Konkrétně se jedná o napadení z důvodu **zdravotního postižení a stavu, z důvodu sexuální orientace, pohlaví a pohlavní identity, z důvodu věku, z důvodu sociální postavení a rodu a z jiných podobných důvodů**.

Právní úpravu lze nejúčinněji změnit jednoduchou novelou trestního zákoníku, a to tak, že se v obecné části trestního zákoníku zavede **generální kvalifikovaná skutková podstata**, která automaticky navýší trest u všech trestných činů spáchaných se zvláštní pohnutkou. Tato generální kvalifikovaná skutková podstata obsáhne i předsudečný motiv v odpovídajícím rozsahu.

⁴ [tz_vyzkum.pdf \(pravemprotipredsudkum.cz\)](#)

⁵ Viz tamtéž

⁶ Zkušenost s předsudečným násilím je přitom vyšší u trans osob (19%) či intersex osob (22%). **Agentura EU pro základní práva (FRA), 2021, Encouraging hate crime reporting – the role of law enforcement and other authorities. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/en/publication/2021/hate-crime-reporting>**

⁷ **Agentura EU pro základní práva (FRA), 2021 Trestná činnost, bezpečnost a práva obětí. Shrnutí. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-crime-safety-victims-rights-summary_cs.pdf**

⁸ Být LGBT+ v Česku. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2019. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf>

⁹ Tamtéž

Okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby a uložení přísnějšího trestu (dále i jen „Okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby“)

- 1) Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby a uložení přísnějšího trestu jsou dány, je-li trestný čin spáchán
 - a) na osobě mladší 18 let,
 - b) na těhotné ženě,
 - c) na nejméně dvou osobách,
 - d) soustavně, opakovaně, surovým nebo trýznivým způsobem,
 - e) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou barvu pleti, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo pro to, že je skutečně nebo domněle bez vyznání, pro jeho **sexuální orientaci, pohlavní identitu, pohlaví, zdravotní postižení, zdravotní stav, věk, sociální postavení či příslušnost k jiné skupině,**
 - f) s následkem těžké újmy na zdraví či smrti či značného prospěchu
 - g) za ohrožení státu
 - h) porušením zákonem uložené povinnosti
- 2) Hranice trestní sazby úmyslného přečinu spáchaného za okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby se navýší:
 - a) hranice dolní trestní sazby tam kde není hranice dolní trestní sazby stanovena o šest měsíců, v ostatních případech o dva roky
 - b) hranice horní trestní sazby o dva roky
- 3) Hranice trestní sazby úmyslného zločinu spáchaného za okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby se navýší:
 - a) hranice dolní trestní sazby o dva roky
 - b) hranice horní trestní sazby o tři roky
- 4) Trest domácího vězení může soud v případě trestného činu spáchaného za okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby uložit až na tři roky za podmínek stanovených v § 60 tohoto zákona.
- 5) Trest obecně prospěšných prací bude v případě přečinu spáchaného za okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby uložen v rozsahu 100-300 hodin za podmínek § 62 tohoto zákona. 588 K nutnosti opustit termín rasa viz předchozí text.
- 6) Peněžitý trest bude v případě přečinu spáchaného za okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby uložen za podmínek § 67 tohoto zákona v rozsahu nejméně 25 a nejvíce 940 denních sazeb. Denní sazba činí nejméně 200 Kč a nejvíce 70 000 Kč.
- 7) Trest zákazu činnosti může soud za okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby uložit na dva roky až dvanáct let.
- 8) Trest zákazu pobytu může soud za okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby uložit na dva roky až dvanáct let.
- 9) Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce může soud za okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby uložit na rok až dvanáct let.

Existuje i varianta postupné optimalizace trestního zákoníku, ta je však systematicky náročnější a předpokládala by novelizaci stávajících skutkových podstat a novelizaci těch skutkových podstat, které momentálně předsudečnou pohnutku vůbec nerozpoznávají.¹⁰ I v takovém případě je nutné trvat na rozšíření ochrany před útoky z důvodu **sexuální orientaci, pohlavní identitu, pohlaví, zdravotní postižení, zdravotní stav, věk, sociální postavení či příslušnost k jiné skupině.**

Dle stávajícího právní stavu ke dni 1.12.2022 zpracovala Mgr. Klára Kalibová, Ph.D., advokátka a právnička organizace In IUSTITIA, o.p.s.

-
- ¹⁰TČ proti životu a zdraví: Rvačka, Šíření nakažlivé lidské nemoci (jako pomsta ženám, LGBT+ lidem), Nedovolené přerušování těhotenství (nucená sterilizace romských žen a žen s postižením)
 - TČ proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství: Braní rukojmí, Útisk, Porušování svobody sdružování a shromažďování, Poškození cizích práv, Pomluva atd.)
 - TČ proti důstojnosti v sexuální oblasti: Znásilnění, Sexuální nátlak a Pohlavní zneužití (corrective rape, genocidní znásilnění)
 - TČ proti majetku: Krádež, Podvod či Lichva (akcelerace zneužitím zranitelnosti, závažnější dopady do sféry marginalizovaných skupin)
 - TČ obecně nebezpečné: Obecné ohrožení (žhářské útoky)
 - TČ proti pořádku ve věcech veřejných: Nebezpečné pronásledování, Nebezpečné vyhrožování, Výtržnictví (masivní online útoky)